

Eigen kracht-conferenties: Daar komt de burgerkracht!

Eric Lanckswaert

Spijbelen, wegllopen van huis, tienerzwangerschappen, opgroeien in een gezin met alcoholproblemen, het zijn maar enkele van de moeilijkheden of “problematistische opvoedingssituaties” waar jongeren mee kunnen worstelen. Om die te verhelpen, worden vanuit justitie en/of welzijnswerk vaak allerlei maatregelen voorgesteld of opgelegd. Die sorteren niet altijd het gewenste effect. Sedert enkele jaren zag een interessant alternatief het daglicht: de Eigen Kracht-conferentie.¹ In deze bijdrage wordt kort aangegeven wat zo’n conferentie is. Vervolgens wordt onderzocht wat zij betekent voor het concept burgerschap.

De Eigen Kracht-conferentie is een methode waarbij een beroep wordt gedaan op het *probleemoplossend vermogen* van de persoon in moeilijkheden (meestal een jongere) en zijn gezin, familie, of andere steunfiguren (bv. een leerkracht of een buurman). De jongere en zijn netwerk werken op *vrijwillige* basis zelf een *plan* uit waarin concreet wordt aangegeven wat zal worden gedaan om het hoofd te bieden aan een bepaalde kwestie. Niet alleen de jongere, maar ook steunfiguren uit zijn netwerk nemen daarbij verantwoordelijkheden. Zo kan een familielid er zich toe verbinden om een jongere die vaak spijbelt, elke dag thuis te komen afhalen op een bepaald uur. De jongere gaat het engagement aan om effectief klaar te staan. Aan de totstandkoming van zo’n plan gaat een heel *proces* vooraf waarbij een beroep wordt gedaan op een “Eigen Kracht-coördinator”. Het gaat hier om een *vrijwilliger*, niet om een professionele hulpverlener. Hij bereidt de Eigen Kracht-conferentie voor. Daarbij zorgt hij voor praktische ondersteuning (bv. een geschikte locatie zoeken, achterhalen wie bij de conferentie zou moeten worden betrokken, e.d.), en helpt hij de betrokkenen met het nauwkeurig formuleren van de vraag waarop een antwoord zou moeten worden gevonden. De eigenlijke conferentie, die zowat 4 à 6 uren duurt, omvat drie fasen: (1) de informatiefase (waarbij wordt toegelicht hoe de conferentie zal verlopen en wat van

de deelnemers wordt verwacht); (2) de eigenlijke overlegfase; (3) de presentatie van het plan en het toetsen van de wettelijkheid en de praktische haalbaarheid ervan. Tijdens de eerste en de derde fase speelt de Eigen Kracht-coördinator een rol. Tijdens de tweede fase trekt hij zich terug. Dan is het aan de familie om in besloten kring samen een werkbaar oplossing te bedenken voor bepaalde kwesties. De betrokkenen krijgen een zeer vergaande inbreng over wat zij als het probleem beschouwen (hulpverleners en welzijnswerkers kunnen hieromtrent een andere opvatting hebben) en hoe eraan kan worden gered. De jongere en zijn netwerk zijn de “eigenaar” van het probleem en de oplossing. Zij zetten hun “eigen kracht” in om tot die oplossing te komen. Mirjam BEYERS stelt: “*Een Eigen Kracht-conferentie is gericht op zelfbeschikking. Het is een middel om de krachten en mogelijkheden van mensen te activeren. Doordat het burgers in staat stelt zelf een hulpvraag en mogelijke oplossingen te formuleren, legt het de verantwoordelijkheid voor problemen en moeilijkheden bij deze burgers en houden deze de regie in handen*”.² En verder: “*De essentie van het hele proces is dat de eigen kracht van mensen die direct met de kwestie te maken hebben en hun naasten eerst benut wordt*”.³ Zoals Annie DE ROO terecht stelt is het ware doel van het houden van Eigen Kracht-conferenties “*dat de burger zelf de regie behoudt over en zo ook zelf verantwoordelijkheid neemt voor het eigen bestaan, daarbij gebruikmakend van de wijsheid van de eigen kring*”.⁴ De taak en de rol van de professionele hulpverlener wordt anders. Hij of zij is niet meer diegene die het probleem oplost voor de betrokkenen, wel diegene op wiens diensten de betrokkenen eventueel een beroep kunnen doen. Dit is een vorm van vraaggestuurd werken, waarbij er meer een relatie van gelijkwaardigheid bestaat tussen de professional en de betrokkenen.

De Eigen Kracht-conferenties vinden hun wortels in de zogenaamde *Family Group Conferences*. Die ont-

1. De in deze bijdrage opgenomen inzichten en gegevens omtrent de Eigen Kracht-conferenties zijn gebaseerd op: M. BEYERS, *Eigen Kracht-conferenties, burgers aan zet*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2013, 146 p.; A. DE ROO, “De opkomst van Eigen Kracht-conferenties in Nederland en Vlaanderen”, *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement*, 2012 (16), 38-36; K. NUYTS, “Eigen Kracht Conferenties”, *Welwijs* 2012/2, 10-13; M. BOUCKAERT en G. VITS, “Eigen Kracht-conferenties – Integraal, vraaggestuurd en effectief”, *Tijdschrift voor welzijnswerk* 2008 (32), 17-24; F. VAN BEEK, “Juist wel en juist niet ingrijpen. Eigen kracht en grondrechten”, *Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Mediation en Conflictmanagement* 2012 (16)/4, 5-7; C. BARTLINK, *Eigen Kracht-conferentie*, Nederlands Jeugdinstituut, april 2010, 15 p. (te raadplegen via www.nji.nl). Verder werd informatie omtrent de Eigen Kracht-conferenties geput uit de website van de Belgische vzw Eigen Kracht.be (<http://www.eigen-kracht.be>) en de Nederlandse Eigen Kracht centrale (<http://www.eigen-kracht.nl>).

2. M. BEYERS, *Eigen Kracht-conferenties, burgers aan zet*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2013, 76.

3. *Ibid.*, 89.

4. A. DE ROO, “De opkomst van Eigen Kracht-conferenties in Nederland en Vlaanderen”, *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement*, 2012 (16), 36.

stonden in Nieuw Zeeland. De oorspronkelijke bevolking, de Maori, wilden zich het *recht* voorbehouden om eerst *zelf*, in eigen familiekring, via een *Family Group Conference*, problemen op te lossen vooraleer officiële hulpverlenende instanties daartoe de mogelijkheid zouden krijgen.⁵ In de “Children, Young Persons, and their Family’s Act” van 27 mei 1989 werd in Nieuw-Zeeland een wettelijke basis gegeven aan de Family Group Conferences. Thans treft men ze over de hele wereld aan.

In Vlaanderen werd er in 2006 een VZW EKC.be opgericht die een belangrijke ondersteunende rol speelt.⁶ Dat jaar vonden ook de eerste Eigen Kracht-conferenties plaats. Sedertdien werd al behoorlijk wat ervaring opgedaan, maar dergelijke conferenties worden voorsnog minder georganiseerd dan in Nederland, waar men ook wel spreekt van “Echt Recht Conferenties”. Door de Vlaamse overheid worden zij in de jeugdhulpverlening grotendeels gefinancierd vanuit de Integrale Jeugdhulp, door het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.⁷

Bij deze Eigen Kracht-conferenties duiken tal van boeiende vragen op, zoals: welke taken dient de overheid op het vlak van hulpverlening en welzijn (nog) op zich te nemen? Wat kan beter worden overgelaten aan de (veer)kracht van de (samen)leving? En hoe wordt die veerkracht dan gestimuleerd en ondersteund? Welk soort van wetgeving is daarvoor nodig? Welke verzorgingsstaat willen we? In welke mate kunnen burgers en hun netwerk worden aangesproken op hun persoonlijke verantwoordelijkheid? In hoeverre moeten mensen zelf instaan voor hun “recht op welzijn”? In welke gevallen zijn gedwongen interventies op het vlak van hulpverlening en welzijn op hun plaats? Wat betekenen methodieken zoals de Eigen Kracht-conferenties voor het concept “burgerschap”? Elke vraag levert op zich stof voor discussie. Binnen het bestek van deze bijdrage beperken we ons tot de laatste vraag.

“Burgerschap” is een heterogene notie.⁸ In elk geval slaat burgerschap op het lidmaatschap van een politieke gemeenschap. Dit burgerschap situeert zich op het niveau van verschillende politieke collectiviteiten – op het Europees, federaal, provinciaal, Gemeenschaps-, Gewest-, en gemeentelijk niveau -, en op elk niveau beschikt de burger over bepaalde politieke rechten.⁹ Men zou dit de *verticale* dimensie van het burgerschap kunnen noemen. Daarnaast vertoont burgerschap ook een *horizontale* dimensie. Zij heeft betrekking op de relatie tussen burgers onderling. Dit is

bijvoorbeeld het geval bij interactief beleid, adviesraden, overlegstructuren, wijkbudgetten, e.d. Om die horizontale relatie uit te bouwen speelt het maatschappelijk middenveld een cruciale rol. Er wordt op gewezen dat burgerschap en een goed ontwikkelde *civil society* niet zonder elkaar kunnen.¹⁰ Bij horizontaal burgerschap kunnen burgers een zeer directe, nabije en concrete samenwerking ervaren. Zij treden gezamenlijk op met betrekking tot kwesties die het algemeen belang kunnen raken. Aan deze verticale en horizontale dimensie kan men nog een derde dimensie van burgerschap toevoegen: de *innerlijke* dimensie. Zij blijft dikwijls onderbelicht. Die innerlijke dimensie slaat op de relatie die burgers hebben *met zichzelf*. Waar zien zij de *eigen* verantwoordelijkheden in een bepaalde kwestie? Over welke innerlijke *capaciteiten* beschikken zij om deze verantwoordelijkheden op te nemen? En willen zij deze capaciteiten aanwenden? Bij Eigen Kracht-conferenties komt deze innerlijke dimensie van burgerschap sterk naar voren. In aangelegenheden die voor een stuk ook het algemeen belang raken (het welzijn van jongeren) nemen burgers verantwoordelijkheden op en gaan zij engagementen aan.

Wat houdt die *innerlijke* dimensie van burgerschap in? In grote lijnen kan men het volgende stellen:

- 1) burgers gaan de *eigen verantwoordelijkheid* onder ogen zien. Het gaat hier niet om een verantwoordelijkheid in de zin van “schuld hebben” aan een bepaalde situatie, maar om verantwoordelijkheid in de zin van een “passend antwoord geven” op wat een situatie vereist. Burgerschap gaat niet alleen over rechten, maar evenzeer over verantwoordelijkheden: voor de eigen belangen en noden, maar ook voor die van anderen en het algemeen belang. Men heeft niet alleen recht op welzijn, men is ook verantwoordelijk voor het eigen welzijn én (tot op zekere hoogte) het welzijn van anderen;
- 2) burgers worden bij hun *eigen kracht* gebracht. *Burgerkracht*. Zij worden zich *bewust* van de eigen vermogens en capaciteiten, om deze vervolgens te gaan *aanwenden* in een concrete situatie. Wat zij *in zich* hebben, wordt gemanifesteerd in de wereld. Zij gaan een stukje van hun potentieel verwezenlijken. Dit is een zeer sterke vorm van *empowerment* en *persoonlijke groei*. Burgers kunnen focussen op de eigen mogelijkheden om problemen het hoofd te bieden, veeleer dan uitsluitend te focussen op het probleem zelf;
- 3) de *kijkrichting* van burgers wordt meer veelzijdig. Zij gaan niet alleen automatisch “naar boven” kij-

5. Over de Family Group Conferences, zie: S. BROOKS, “Representing children in Families”, in S. BROOKS en R. MADDEN, *Relationship-centered Lawyering. Social science theory for transforming legal practice*, Durham (North Carolina), Carolina Academic Press, 2010, 342-343.

6. Zie: <http://www.eigen-kracht.be>.

7. M. BEYERS, *Eigen Kracht-conferenties, burgers aan zet*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2013, 35.

8. J. POIRIER, “Citoyennetés multiples, fragmentées et superposées: la recherche d’un point d’ancrage”, *RBDC* 2001, 139.

9. F. DELPÉRE, “La citoyenneté multiple”, *Ann.dr. Louvain* 1996, 261-268; F. DELPÉRE, *La démarche citoyenne*, Brussel, Editions Labor, 1998, 53.

10. Zie o.m.: R. FOQUE, “Nationaliteit en burgerschap”, in M.C. FOLETS, R. FOQUÉ en M. VERWILGHEN (red.), *Naar de Belgische nationaliteit – Devenir Belge*, Brussel, Bruylant, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2002, 58; J. BUSSEMAKER en K. VAN KERSBERGEN, “De kwaliteit van de democratie” in K. VAN KERSBERGEN en I. PRÖPPER (eds.), *Publiek debat en democratie*, Den Haag, SDU Uitgeverij, 1995, 32-33; L. HUYSE, *De politiek voorbij. Een blik op de jaren negentig*, Leuven, Kritak, 1994, 148-149.

ken, in de richting van overheid en instituties, zij gaan ook “naar zichzelf” kijken. De vraag wordt: wat kan ik zelf doen om de dingen op een rijtje te krijgen? Dit houdt vanzelfsprekend niet in dat geen beroep meer zou kunnen worden gedaan op de steun en hulpverlening van overheden en instellingen. Niet iedereen is immers in staat om er “op eigen kracht” uit te komen. Het verdient echter aanbeveling zorgvuldig te onderzoeken wat mensen op eigen kracht kunnen, en waarvoor zij aangewezen zijn op allerlei instanties. “Eigen kracht” en door de overheid georganiseerde en gesubsidieerde hulpverlening kan een en/en verhaal worden;

- 4) innerlijk burgerschap is een *doorleefd* en *concreet* burgerschap. In een zeer concrete situatie die hen sterk aanbelangt *ervaren* burgers wat zij wel en niet kunnen. Zij ervaren de eigen kracht of juist de moeilijke toegankelijkheid ervan, wat betekent dat zij nog aan zichzelf kunnen werken;
- 5) er is sprake van een *zorgzaam* burgerschap. Mensen leren zorg dragen voor zichzelf en voor anderen. Het is een burgerschap gesteund op zorgethiek;
- 6) het is een *creatief* burgerschap. De scheppende kracht van de betrokkenen wordt aangesproken om de meest geschikte, duurzame oplossing te vinden voor een bepaalde kwestie.

Bij Eigen Kracht-conferenties is de innerlijke dimensie van burgerschap nadrukkelijk aanwezig. Maar niet alleen daar. Meer en meer ziet men hoe burgers op allerlei vlakken het lot in eigen handen nemen, ook in kwesties die repercussies (kunnen) hebben voor de gemeenschap of het algemeen belang. Een mooi voorbeeld daarvan vormen de wijkbudgetten. Inwoners van een buurt of een wijk kunnen een door de gemeente ter beschikking gesteld bedrag vrij besteden, weliswaar met inachtneming van bepaalde voorwaarden.¹¹ Hier worden mensen echt aangesproken op hun burgerschap en burgerkracht. Meer en meer ziet men ook dat burgers, in kwesties waar zij op eigen kracht het hoofd proberen te bieden aan allerlei uitdagingen, ondersteund worden door *vrijwilligers*. Dit is het geval bij buurtbemiddeling.¹² Ook in de strafrechtelijke sfeer, bij dader-slachtoffer bemiddeling, treden vrijwilligers op als herstelbemiddelaar.¹³ Een ander mooi voorbeeld is het project “Youth At Risk”.¹⁴ Jongeren die een “als misdrijf omschreven feit” hebben gepleegd volgen een week een zeer intensieve training en krijgen vervolgens een vrijwillige coach toegewe-

zen die hen gedurende negen maanden verder begeleidt in het halen van drie concrete doelen die door de jongere werden vooropgesteld (bv. werk vinden). Men ziet dus dat vrijwilligers mensen bijstaan om de kracht in zichzelf te vinden. Tegelijk wordt een beroep gedaan op de eigen kracht van de vrijwilliger. Het kunnen aanboren van de “eigen kracht”, de innerlijke dimensie van het burgerschap, vormt een stevige grondslag voor het horizontaal en het verticaal burgerschap.

Inzetten op de innerlijke dimensie van burgerschap is gesteund op een positief, hoopgevend mensbeeld. Het geloof in het menselijk kunnen staat daarbij voorop. Mensen kan men zien als wezens met een kern van goedheid, schoonheid, waarachtigheid en oprechtheid. Zij hebben een diepere *bron*, een krachtbron, waaruit zij steeds kunnen putten. Het is een bron van liefde, scheppingskracht, verbindend vermogen, redelijkheid en wijsheid. In die bron ligt de *wezensaard*, de *wezenskern* van de mens. Daar ligt de werkelijke grondslag van onze burgerkracht. Daarop kunnen we samenlevingen bouwen.

Welk soort recht hebben we nodig om ons bij onze bron, onze burgerkracht te brengen? Behoeven we, naast een recht dat regelt hoe macht wordt uitgeoefend, een recht dat stimuleert en faciliteert wat *van binnenuit* komt? Is wetgeving daartoe een geschikt instrument? En welk soort wetgeving is dat dan? Het zijn prikkelende vragen die binnen de juridische wereld en ver daarbuiten stof voor gesprek kunnen opleveren.

Een van de meest boeiende kenmerken van deze tijd is dat *de mens bezig is de kracht in zichzelf te ontdekken*. Minstens krijgt hij of zij nu meer en meer de mogelijkheid daartoe. Nooit waren de omstandigheden zo gunstig om in verbinding te treden met de onvoorstelbare, wonderlijke kracht van het leven die onszelf en alles doordringt. Het bewust creëren van een verbinding met de levenskracht is een van de belangrijkste aspecten van moderne spiritualiteit.¹⁵ Vanuit elke discipline, ook vanuit het recht, kunnen we onderzoeken hoe dit kan worden begunstigd. Dit kan door het ontwikkelen van een visie, én door concrete praktijken zoals Eigen Kracht-conferenties. Mensen kunnen voor een stuk het recht *in zichzelf* gaan vinden, in wisselwerking met anderen. Dat opent geweldige perspectieven.

11. Dit is geregeld in artikel 159, § 4 van het Gemeentedecreet.

12. Koninklijk besluit van 21 februari 2010 betreffende de invoering, opvolging en evaluatie van het project buurtbemiddeling.

13. Zie hierover E. CLAES en E. VAN DAELE, “Vrijwilligers binnen een maximalistische visie op herstelrecht”, *Tijdschrift voor herstelrecht* 2011 (11) 3, 25-37; B. PALI, “Actief burgerschap binnen herstelrecht. Een inventarisatie van participatievormen”, *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2011 (11) 3, 9-23.

14. Voor meer informatie: www.yarvlaanderen.be.

15. Zie hierover: W. BLOOM, *De kracht van moderne spiritualiteit. Een nieuwe manier van bewust leven*, Haarlem, Altamira, 2011, 288 p.